

Stanislav Vácha: Hauři. (Práce, Praha 1987)

Stanislav Vácha je český prozaik, ktorý v desiatke kníh prenikal k umeleckému obrazu vedeckých ústavov a podnikových výskumných stredísk. Zameriaval sa na otázky riadenia, výskumu alebo na zobrazenie jednotlivých pracovníkov a kádrov s ich ľudskými problémami. Taký je napríklad román *Druhý dech* (1975) o starnúcom riaditeľovi alebo príbeh (opretý o autopsiu autora) výskumného pracovníka na stáži v Amerike *Smrt v Bostonu* (1977). *Haur* je slovo slangové, pochádza z nemčiny a znamenalo „havíř“. Dnes sa užíva na označenie človeka, ktorý „robí veľkú vodu“, chová sa „frajersky“; zväčša je to pozitívne, príslušný „na to má“, niekedy slovo označuje pýchu. V slovenčine nemá ekvivalent, asi „frajer“. Román Stanislava Vácha je v podstate čerpaný zo skúseností JZD Slušovice (v románe ako JZD Podhůra).

Možno, že v tomto čase niet aktuálnejšieho námetu, ako je práve námet Váchovej knihy. Je nepochybné, že problematika JZD Slušovice je stredom pozornosti tlače, kontrolných orgánov, je ostro sledovaná stránicky, je námetom nesčíselných debát na pracoviskách, v rozhlase, televízii. V čase prípravy prestavby ekonomického systému je fenomén Slušovic vyslovene exemplárny ako pozitívny jav v československej ekonomike. Stanislav Vácha sa inšpiroval faktami: v románe mu však nešlo o dajaký ekonomický traktát, ale o obraz človeka sedemdesiatych a osemdesiatych ro-

kov, ktorý je nespokojný s nehybnou, koženou predstavou zabehovaných výrobných postupov, s ľuďmi, ktorí bránia iniciatíve a pohybu nadaných, aby neprišli o svoje dobre platené málorobenie. Stanislav Vácha v postave mladého inžiniera Jaroša zobrazuje nielen problematiku súčasnej mladšej (a nielen mladšej) technickej inteligencie, odpor iniciatívnych ľudí k nedvižným pomerom vo výrobných, vo výskume a podobne, ale aj vzťah týchto ľudí k životným ideálom a cieľom. V oboch týchto zložkách je autor reálny, objektívny a pravdivý.

Vácha pritom nerozhoduje spor o Slušovice, iba ukazuje, že v Podhůre nejde o nijaké zázraky. Ide o to vybrať iniciatívnych ľudí, zbavovať sa lenivcov, pracovitým dať dôveru, zverovať im úlohy, dobre ich platiť. Preto aj jeho mladý inžinier Jaroš sa po čase skúseností v Podhůre vráti znova do fabriky Technostroja, aby vo vedúcej funkcii uskutočňoval svoje poznatky.

Pri podrobnejšom pohľade na Váchov román získame dojem, akoby išlo o dve prózy: jednu o vzťahoch súčasných ľudí (jedni sú zapálení pre prácu, hľadajú eticky čisté vzťahy aj v citovej oblasti, druhí hľadajú a nachádzajú len rozličné výhody a z etiky si robia v podstate žarty) a druhá je o novodobých hospodárskych problémoch — teda súčasný výrobný román, zaujímavý tentoraz tým, čo bolo kedysi na výrobnom románe najnudnejšie, to jest technickým opisom výroby. A

ide skutočne o dve roviny, ktoré sa Stanislavovi Váchovi podarilo skĺbiť len niekedy. Jarošova smola v jeho láskach je myslená ako pilulka proti happyendu, ale ten tu nakoniec aj tak je v návrate hrdinu do materského závodu. Citový svet Váchovho protagonistu tu zväčša ide pomimo jeho práce a iniciatívneho úsilia. Napokon ťažko skĺbiť niekedy až bafovskú pracovnú metódu, v ktorej na osobné nezvyšuje čas, s rozvíjaním citového sveta. A-propos bafovstvo: Vácha ako autor nijako neskrýva, že sa v Podhůre s nikým nijako nemaznú. Je to systém výkonný, ale málo humanistický. Aj v tom je Váchova próza na zamyslenie.

Ako dobre pozná Stanislav Vá-

cha jednak sféru, o ktorej píše, a najmä ľudí a ich problémy, a ako pozná dobre aj čitateľa, o tom presvedča román, nie bez úmyslu nazvaný práve slovom „hauři“: i veci, ktoré sa vidia až neuveriteľné (napríklad stavba mosta za týždeň), sa dajú dosiahnuť, a to nielen vďaka presnej organizácii práce, ale aj vďaka „haurovstvu“, chlupskej túžbe vyniknúť, ak chceme, aj fandeňiu práci. Vácha píše o práci — a po skúsenostiach s budovateľskou prózou napríklad rokov päťdesiatych čitateľ k tejto téme nemá dôveru. No Hauři majú nápatie, sú tu presne odtienené postavy, skrátka, čítajú sa ako best-seller.

BŘETISLAV TRUHLAŘ

■ PRÍLEŽITOSŤ NA INTERPRETÁCIU

Milan Zeman a kolektív: Rozumět literatuře 1. Interpretace základních děl české literatury.

(Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986)

V poznávaní literatúry sa dnes spravidla vedie skrytý alebo zjavný spor o vedeckú rigoróznosť či školskú didaktickú normovosť pri výklade literárneho diela. Presnejšie — učiteľ literatúry na strednej škole sa vyjadruje o „použitelnosti alebo nepoužitelnosti“ toho alebo onoho vedeckého diela v školskej praxi a literárnemu vedcovi je pri jeho poznávacej iniciatíve zasa samozrejmä „upotrebitelnosť“ jeho vedeckých zovšeobecnení pri práci, čítaní a výklade literatúry v škole. Z hľadiska vedecky zdôvodnenej spätosti teórie s praxou nadobúda tento spor príznak banálnosti, ba zbytočnosti. Ale je tu a

nástojčivo sa vynára v úvahách o stave, úrovni a spôsoboch vyučovania literatúry. Zodpovednosti za tento stav sa nemôže zriekať ani jedna strana. Pozitivistické, novopozitivistické a sociologické prístupy k výkladu literatúry sú pre marxistickú literárnu vedu cudzie, a predsa sa na prvý plán vyučovania literatúry nevdojak prekázla faktografickosť, spoločensko-historická ilustratívnosť, povrchná opisnosť, metodická jednostrannosť, nerešpektujúca špecifikum umeleckého vyjadrovania skutočnosti. Pri racionálnom poznávaní literárneho diela sa zabudlo na zážitkovosť ako jednu z kategórií literárnej tvorby i re-